

Revisionsutskottet

Statens revisionsverks berättelse till riksdagen om tillsynen över partifinansieringen 2021

INLEDNING

Remiss

Statens revisionsverks berättelse till riksdagen om tillsynen över partifinansieringen 2021 (B 5/2022 rd): Ärendet har remitterats till revisionsutskottet för betänkande.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- ledande revisor Klaus Krokfors, Statens revisionsverk
- ledande redovisningsrevisor Pontus Londen, Statens revisionsverk
- specialsakkunnig Laura Nurminen, justitieministeriet.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Tillsynen över partifinansieringen

I partilagen finns förpliktande bestämmelser som gäller partier och partiföreningar och främjar öppenhet i partifinansieringen. En större öppenhet väntas öka förtroendet för den politiska verksamheten och sålunda även höja valdeltagandet. Ett mål är att motverka korruption och den typen av inflytande på partierna som bygger på olämpliga bindningar.

På grundval av partilagen övervakar revisionsverket partier, sammanslutningar som nämns i understödsbeslutet och partinära sammanslutningar. De ska lämna en redovisning av bidrag på minst 1 500 euro och namnen på bidragsgivarna till revisionsverket. Enligt lagen räknas i princip alla prestationer i pengar, varor och tjänster och andra liknande prestationer som bidrag. Bara de prestationer som explicit nämns i lagen utgör inte bidrag.

Revisionsverket har cirka 150 tillsynsobjekt inom partifinansiering. De övriga cirka 6 000 partiföreningarna berörs inte av revisionsverkets tillsyn. Revisionsverket kontrollerar att berörda parter följer bestämmelserna om de bidrag som avses i partilagen, om specificering av kostnaderna för och finansieringen av valkampanjer och om hur anknytande handlingar ska utarbetas och lämnas in. Sedan 2016 har revisionsverket också varit en tillsynsmyndighet för statsunderstöd som avses i partilagen. Nio partier som var företrädare i riksdagen hade rätt att få statsunderstöd

Betänkande ReUB 4/2022 rd

2021. Dessutom fanns det ett parti som var företrätt i riksdagen som inte fick statsunderstöd. Totalt fanns det 22 partier som antecknats i partiregistret.

Berättelsen bygger på tillsynsobjektens bokslutsuppgifter för 2020 och uppgifter om utgifter för och finansiering av valkampanjer. Uppgifterna har lämnats till det elektroniska registret för redovisning av partifinansiering. Åren 2011—2021 registrerades aktuella redovisningar av bidrag till ett belopp av 37,5 miljoner euro. År 2021 uppgick de redovisade bidragen till totalt 3,6 miljoner euro. Under 2021 redovisades till registret dessutom bidrag på 0,7 miljoner euro som gällde tidigare år och av vilka en betydande del enligt revisionsverket är en följd av utförda kontroller av partifinansieringen.

År 2021 granskade revisionsverket 52 distriktsorganisationer för riksdagspartier som får statsunderstöd. Enligt revisionsverket är de aktuella redovisningarna av partifinansieringen efter kompletteringar riktiga till väsentliga delar och ger väsentligen riktiga uppgifter om de bidrag som de granskade sammanslutningarna har fått. Vid revisionerna upptäcktes dock flera fall där bidragstagaren inte hade lämnat aktuella redovisningar av alla erhållna bidrag. Endast i fråga om en enda distriktsorganisation upptäcktes stödbelopp som stred mot begränsningarna enligt 8 b § i partilagen, när distriktsorganisationen hade tagit emot stöd från samkommunen och dessutom av samma stödgivare fått över 30 000 euro i stöd under kalenderåret. Distriktsorganisationen återbetalade stödet från samkommunen under inspektionen och gjorde en uppdaterad anmälan om stödet på över 30 000 euro. Som under tidigare år påträffades enligt verket fortfarande brister i revisionsberättelserna från de övervakade sammanslutningarnas revisorer.

År 2020 beviljade statsrådet totalt 35,5 miljoner euro i statsunderstöd enligt 9 § i partilagen. Statsunderstödet för politisk verksamhet höjdes med 6,1 miljoner euro jämfört med året innan. Som under tidigare år påpekar revisionsverket tvetydigheter i villkoren för statsunderstöd och brister i avtalsförfarandena. Enligt revisionsverkets uppfattning har understödsbeslutet utvidgat användningsändamålet för statsunderstöd, som begränsas i partilagen, genom att möjliggöra överföring av understöd till aktiebolag eller stiftelser. Enligt verket bör också terminologin i statsunderstödsbeslutet förtydligas så att det blir entydigt för alla hur understödet får användas och fördelas vidare och för att göra redovisningarna av statsunderstöd jämförbara.

Den parlamentariska valarbetsgruppen och det fortsatta arbetet

Revisionsutskottet har i tidigare års betänkanden upprepade gånger lyft fram utvecklingsbehoven i fråga om valfinansieringen och tillsynen över den. En parlamentarisk arbetsgrupp (20.2.2020—31.12.2021) har i enlighet med regeringsprogrammet utrett bland annat behoven att utveckla partilagen och valfinansieringslagen. Arbetsgruppen ska väga in de förslag om kandidatavgifternas roll i val- och partifinansieringen och om kampanjtaket som ingår i revisionsutskottets betänkande ReUB 1/2018 rd. Arbetsgruppens slutrapport (Justitieministeriets publikationer, Betänkanden och utlåtanden 2022:6, på finska) blev klar i februari 2022 och där föreslår arbetsgruppen flera ändringar i lagstiftningen om tillsyn över parti- och valfinansieringen.

Arbetsgruppen föreslår exempelvis att partilagens förteckning över vad som inte betraktas som bidrag ska preciseras på det sätt som riksdagens revisionsutskott föreslagit så att kandidatavgifter, avgifter för förtroendevalda och ledamotsavgifter inte ska betraktas som bidrag till partiet.

Betänkande ReUB 4/2022 rd

Enligt arbetsgruppen bör förteckningen kompletteras med sedvanliga prestationer som baserar sig på EU-institutionernas och andra motsvarande internationella organisationers budget, såsom ersättningar för resekostnader.

Utifrån sakkunnighörandet kommer preciseringen av partilagen i fråga om prestationer som inte betraktas som bidrag att förtydliga lagstiftningen och således att minska behovet av tolkningar i det praktiska tillsynsarbetet. Vid den fortsatta beredningen av ärendet bör det dock bedömas om det finns behov av att fastställa en övre gräns för de prestationer som inte ska betraktas som bidrag. Också revisionsutskottet anser det vara viktigt att bestämmelserna om myndighetstillsyn är tydliga och så entydiga som möjligt och anser att de föreslagna ändringarna innebär en förbättring jämfört med nuläget.

Arbetsgruppen anser att det är nödvändigt att utreda revisionsverkets rätt att få jämförelseuppgifter av dem som gett stöd till kampanjer samt av dem som levererat tjänster och produkter. Vid den fortsatta beredningen bör man enligt arbetsgruppen beakta att revisionsverkets rätt ska gälla jämförelseuppgifter i enskilda fall samt vara exakt och noggrant avgränsad. Revisionsverket ska ha möjlighet att förena en begäran om jämförelseuppgifter med vite.

Enligt revisionsverket ökar rätten att få jämförelseuppgifter tillsynens trovärdighet och ger tillsynsmyndigheten möjlighet att inhämta tillräckliga tilläggsuppgifter i sådana fall där det finns skäl att ifrågasätta huruvida uppgifterna om val- eller partifinansiering är korrekta. Rätten att få jämförelseuppgifter ska enligt verket tillgodoses på samma sätt i valfinansieringslagen och partilagen.

Revisionsverket har upprepade gånger i sina tillsynsrapporter konstaterat att en av de största begränsningarna i tillsynen över partifinansieringen är att tillsynen inte gäller partiernas lokalföreningar. Att öka öppenheten i de politiska lokalorganisationernas valfinansiering är också ett av målen i åtgärdsprogrammet för strategin mot korruption. Enligt verket har också det offentliga trycket ökat för att tillsynen ska kunna utsträckas till lokalföreningarna.

Revisionsverket förhåller sig positivt till att tillsynen utsträcks till lokalföreningar. Myndigheten kommer emellertid att orsakas mer arbete och kostnader när den ska ta emot och offentliggöra partiföreningarnas handlingar, utöva tillsyn över redovisningsskyldigheten och vidta tillsynsåtgärder. En utvidgning av tillsynsuppgiften förutsätter enligt verket ett tilläggsanslag på 465 000 euro, dvs. 405 000 euro (6 årsverken) för personalutgifter och 60 000 euro för ändringsarbeten i datasystemet.

Utredningen om att öka öppenheten i lokalorganisationernas valfinansiering ingick inte i den parlamentariska valarbetsgruppens uppdrag, men frågan har lyfts fram i statsrådets principbeslut om en nationell strategi och ett nationellt åtgärdsprogram mot korruption 2021—2023. Avsikten är att främja detta när arbetsgruppens principer bereds vidare.

Justitieministeriet bereder nu utifrån valarbetsgruppens riktlinjer en proposition med förslag till ändring av val- och partifinansieringslagstiftningen. Arbetet utförs i samarbete med revisionsverket. Enligt sakkunnighörandet avses utkastet till proposition bli färdigt under våren för att därefter sändas på remiss och lämnas till riksdagen under höstsessionen 2022.

Betänkande ReUB 4/2022 rd

Revisionsutskottet anser i princip att arbetsgruppens förslag är bra och behövliga och att de ökar öppenheten i partifinansieringen och trovärdigheten i tillsynen. Utskottet kommer att meddela sin närmare uppfattning om de ändringar som föreslås i partifinansieringen och valfinansieringen när regeringens proposition har blivit klar, överlämnats till riksdagen och utskottet ger sitt utlåtande om den till grundlagsutskottet.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Revisionsutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner ett ställningstagande med anledning av berättelse B 5/2022 rd.

Utskottets förslag till ställningstagande

Riksdagen har ingenting att anmärka med anledning av berättelsen.

Helsingfors 27.4.2022

I den avgörande behandlingen deltog

vice ordförande Merja Mäkisalo-Ropponen sd
medlem Pauli Kiuru saml
medlem Esko Kiviranta cent
medlem Veijo Niemi saf
medlem Johanna Ojala-Niemelä sd
medlem Päivi Räsänen kd
medlem Sebastian Tynkkynen saf
medlem Pia Viitanen sd.

Sekreterare var

utskottsråd Nora Grönholm.